

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК 339.13.012.42:37(477)

DOI: 10.15587/2313-8416.2019.168914

ІНТЕГРАЦІЯ ОСВІТИ, НАУКИ Й ВИРОБНИЦТВА ЯК ЗАПОРУКА ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ФАХІВЦЯ**© Я. Ю. Радченко, О. І. Решетняк, Г. М. Гузенко, Ю. А. Заїка, Н. М. Кривошеєва, О. Г. Внуковська-Місталь, Г. О. Погорелова**

У статті проаналізовано основні тенденції розвитку вищої освіти в Україні та виявлено напрями її модернізації. Досліджено основні джерела та методи фінансування закладів вищої освіти в Україні та виявлено основні тенденції та диспропорції. Визначено перспективність взаємодії приватних підприємств та закладів вищої освіти щодо підвищення їх конкурентоспроможності та удосконалення практичних навичок за рахунок інтеграції освіти, науки й виробництва. Запропоновано напрями використання і активізації інноваційних методів в освіті для формування професійних компетентностей випускників

Ключові слова: фінансування освіти, якісна освіта, інноваційні методи, конкурентоспроможність, професійні компетентності, коледж

1. Вступ

Сьогодні освіта є основою соціального, політичного, економічного, духовного та культурного розвитку суспільства. Сучасний етап функціонування вищої освіти вимагає нових підходів до підготовки конкурентоспроможних фахівців, які набувають упродовж навчання не лише можливості оперувати отриманими знаннями, а й здатні пристосовуватися до потреб сучасного ринку праці.

В умовах реформування системи вищої освіти в Україні провідного значення набуває комплексна стратегія в процесі підготовки молодших спеціалістів і бакалаврів. Тому стратегічним завданням держави повинна бути розбудова галузі освіти, яка спрямована перш за все на її модернізацію. Модернізація освітнього процесу спрямована на досягнення гарантованих результатів як у межах традиційних форм навчання, так і збільшення занять дослідницького характеру, організації пошукової, навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Але все це стає можливим завдяки правильній організаційній роботі по фінансуванню закладів вищої освіти I–II рівнів акредитації і залученню коштів фізичних та юридичних осіб для покращення стабільності в роботі, забезпечення безперерйного фінансування усіх статей доходів і видатків.

Усі процеси, що відбуваються в фінансовій системі безпосередньо впливають на безперерйний розвиток економічної системи України. Фінансування освіти є важливим чинником економічного і соціального прогресу та найефективнішим засобом соціаль-

них змін, необхідних для формування надійного економічного фундаменту.

Сучасну вищу освіту відрізняє фактична відсутність взаємозв'язку між фінансовими вкладеннями в розвиток і забезпечення якості освіти та результативною діяльністю закладів вищої освіти в частині відповідності запитам ринку праці та формування інноваційної економіки.

2. Літературний огляд

Розвиток вищої освіти в Україні є пріоритетним напрямом розвитку країни в цілому, саме тому актуальність цього питання постійно зростає. Забезпечення саме ефективного функціонування закладів вищої освіти стає все більш значущим.

Незважаючи на те, що науковці значну увагу приділяють лише певним аспектам фінансування закладів вищої освіти, варто зазначити, що ряд вчених переважно розглядає проблеми реформування вищої освіти як галузі. При цьому вчені недостатньо звертають увагу на залучення і використання позабюджетних джерел її фінансування [1, 2]. Це забезпечить ефективну організацію фінансово-господарської діяльності закладів вищої освіти. А раціональне фінансових ресурсів для реалізації пріоритетних напрямів розвитку закладів освіти забезпечить високий рівень підготовки майбутніх фахівців різних спеціальностей.

3. Мета та задачі дослідження

Метою статті є аналіз основних напрямів підвищення професійної майстерності майбутніх фахів-

ців щодо виявлення можливих шляхів і форм взаємодії та інтеграції приватних підприємств і закладів вищої освіти України.

Для досягнення мети були поставлені наступні задачі:

1. Охарактеризувати стан та динаміку ринку освітніх послуг України.

2. Окреслити інноваційні методи теоретичної та практичної підготовки студентів коледжів.

3. Виділити основні переваги співпраці коледжів як закладів вищої освіти I–II рівнів акредитації з підприємствами.

4. Аналіз фінансування сфери вищої освіти України

Розглядаючи існуючу нині українську сферу вищої освіти, необхідно зазначити, що на сьогодні українські заклади вищої освіти майже не входять до загальносвіжаних світових, а відповідно, вони є абсолютно неконкурентоспроможними, урахувавши високу мобільність сучасних студентів. За даними дослідження фонду «Демократичні ініціативи» ім. І. Кучеріва, 70,5 % респондентів оцінюють якість вищої освіти в Україні як низьку та середню. Результати соціологічного опитування, проведеного Інститутом економіки та прогнозування НАН України, свідчать: понад 70 % майбутніх фахівців в університетах опановують певну сукупність знань, можуть їх шаблонно застосовувати, але не здатні вирішувати незнайомі для них завдання; 20 % випускників українських вишів дуже погано орієнтуються в обраних професіях через власну недбалість і небажання вчитися; 10 % – це випускники, які добре оволоділи методом самонавчання і самовдосконалення [3].

Відсутність в Україні культури реалізації потреб і прав учасників освітнього процесу в поєднанні із застарілими принципами адміністрування освітньої системи призводить до таких негативних явищ:

1. Відсутність мотивації студентів, викладачів, роботодавців, урядових і неурядових організацій до підвищення якості освіти.

2. Національна система вищої освіти ґрунтується на невизначеності поняття «якість вищої освіти», тому важко знайти гравця в межах цієї системи, який може дати розумну відповідь на питання про те, як підвищити конкурентоспроможність вишу.

3. Існуючі процедури забезпечення якості не є прозорими ані для самих учасників, ані для зовнішнього спостерігача (суспільство, промисловість, міжнародні експерти тощо).

4. Діяльність персоналу ЗВО пов'язана з надзвичайно високим обсягом бюрократії, оскільки офіційні звіти про «результати» стають більш важливими, ніж самі досягнення [4].

Розглянемо загальні тенденції розвитку системи вищої освіти в Україні. У наш час основним критерієм багатства країн є володіння новими технологіями, швидкість їх обробки. Це, у свою чергу, підвищує рівень розвитку науки, збільшує кількість учених, здатних розробити нові технології.

Загальні витрати на освіту в Україні у 2007 р. становили 44,3 млрд. грн, у 2008 р. – майже 61 млрд. грн, у 2009 р. – 66,8 млрд. грн, у 2010 р. –

79,8 млрд. грн, у 2011 р. – 86,3 млрд. грн, у 2012 р. – 101,6 млрд. грн, у 2013 р. – 105,5 млрд. грн, у 2014 р. – 101,1 млрд. грн, у 2015 р. – майже 114,2 млрд. грн, у 2016 р. – 129,4 млрд. грн, у 2017 – 177,8 млрд. грн., у 2018 – 210 млрд. грн., у 2019 – 233,5 млрд. грн. Відповідно, у відсотках до ВВП України видатки на освіту у 2019 р. становили 5,9 %, що відповідає рівню розвинутих країн Європейського союзу [5]. Але бюджетні програми на освіту не мають ні чітко сформульованих цілей, пов'язаних із розвитком людського капіталу, ні моніторингу показників їх досягнення. Також не аналізується ефективність держпрограми, і саме через це необхідна негайна зміна державної політики.

Основною проблемою неефективного розподілу державних коштів на освіту є ігнорування демографічних трендів: спад народжуваності, урбанізація, а також реальні потреби економіки в кадрах з певним набором знань та навичок. Зміни у демографічній ситуації України сформували низку диспропорцій. Так, кількість студентів у 2018/2019 навчальному році порівняно з 2010/2011 навчальним роком скоротилася більш ніж 37 %.

Ще одна диспропорція — протягом 2010 – 2018 років загальна кількість студентів коледжів, технікумів, училищ скоротилася на 43 %, а кількість тих, що навчаються за кошти держбюджету – на 78 %. У 2018/2019 навчальному році кількість зарахованих абітурієнтів коледжів, училищ, технікумів — 13,5 % від загального обсягу – навчаються за кошти держави порівняно з 36 % у 2010 році [5].

Одна з основних проблем української освіти – це витрати на одного студента внаслідок оснащення ЗВО більш сучасним обладнанням та навчальними матеріалами. У зв'язку з цим збільшується вартість освіти і зменшується його доступність. Отже, науково-технічний прогрес робить освіту менш доступною [1]. В даному випадку одним із варіантів економічної політики може бути збільшення обсягів фінансування студентів або ЗВО недержавними засобами, що дозволило б своєчасно оновлювати технічний потенціал закладів і спричинило збільшення наукових досліджень, і, відповідно, поява засобів з цього джерела на процес навчання [6].

Аналізуючи дані, треба зазначити, що основними джерелами фінансування освіти протягом останніх семи років є держава. У 2019 році це фінансування становить – 5,9 % ВВП. У той час як рівень фінансування недержавним сектором зменшився в останні три роки і становить – 1,9 % ВВП [5].

За результатами аналізу статистичних даних за 2007–2019 роки, можна зазначити, що обсяги державного фінансування з кожним роком зростають. Обсяги фінансування за рахунок державного бюджету на освіту збільшилися із 15148 млн. грн у 2007 році до 53927 млн. грн у 2019. Але якщо зіставити ці дані з курсом валют, то зможемо спостерігати негативну тенденцію фінансування зведеного бюджету на вищу освіту із 1893\$ у 2007 році до приблизно 1797 \$ у 2019 році. Також можна побачити негативну тенденцію в частині видатків на вищу освіту у зведеному бюджеті із 6,2 % у 2007 році до 5,9 % у 2019 [7]. Що стосується обсягу фінансування освіти за рахунок

місцевого бюджету, то можна спостерігати також збільшення із 29 184 млн грн. у 2007 році до 179 593 млн грн. у 2019 році. Але на фоні зниження фінансування за рахунок державного бюджету спостерігається загальне зниження фінансування [8].

5. Результати дослідження

Незважаючи на позитивну динаміку кількісних показників, які характеризують стан сфери вищої освіти в Україні, якість вищої освіти залишається на задовільному рівні. Основними причинами попиту на вищу освіту в Україні є відсутність можливості для отримання освіти за кордоном основних споживачів освітніх послуг. Тим часом кількість українських студентів та випускників, наприклад у Польщі, постійно зростає. У 2012/2013 н. р. було 9747 українських студентів, а вже в 2013/2014 це число зросло до 15123. Наступного навчального року навчалось вже 23392 українські студенти, у 2015/2016 – 30589. Станом на 2018/2019 у польських університетах вчилися вже 35584 українські студенти [9]. Опитування, опубліковане компанією SEDOS [10], указує, що мотивація українських студентів вчитися за кордоном – це бажання отримати диплом європейського університету з метою подальшого працевлаштування в ЄС (51 % опитуваних студентів) та бажання мати більше знань, які допомогли б із працевлаштуванням у ЄС (48 %).

В Україні за останні 10 років склалася парадоксальна ситуація: більшість випускників робітничих професій не можуть знайти роботу, в той час як на ринку праці відчувається величезний дефіцит працівників робочих спеціальностей.

Проблема криється в невідповідності обсягів та напрямів професійного навчання потребам економіки та ринку праці. Роботодавці нарікають на недостатній рівень якості професійної підготовки. Ефективність взаємодії між коледжем та підприємством, що надає практичну підготовку визначається для всіх його учасників відповідно до цілей кожного з них – кінцевими результатами, кількістю нових клієнтів, поліпшенням бізнес-процесів, підвищенням ефективності навчання та загальним зростанням.

Незважаючи на пік демографічної кризи, жорстку та велику конкуренцію між відомими ЗВО Харківщини, збільшення чисельності вступників до зарубіжних закладів освіти, ХТЕК КНТЕУ вдалося досягти зростання кількості вступників. Так, наприклад у 2018/2019 навчальному році до коледжу вступило – 363 студента, в той час як у 2016/2017 – 225 осіб. За кількістю поданих заяв на одне бюджетне місце коледж посів I місце серед ЗВО I–II рівня акредитації м. Харкова та області.

Коледж робить ставку на розвиток сучасних професій, що надає студентам високі шанси на ринку праці в умовах глобальної конкуренції. Таким чином, коледж постійно підвищує якість теоретичної та практичної підготовки, що сприяє формуванню у студентів професійної компетентності. У рамках освітнього процесу коледжем запроваджено інноваційні методи теоретичної та практичної підготовки, за допомогою проведення щорічних міжнародних конкурсів, які сприяють впровадженню стандартів світового кулінарного мистецтва й

сучасних ресторанних технологій, обміну інноваційним досвідом, інтеграції у світовий освітній і науковий простір та розширенню й удосконаленню професійних компетентностей і практичних навичок студентів.

Коледж тісно співпрацює з інноваційними підприємствами. Прикладом є співпраця коледжу з компанією “Robot-Coupe”, “METRO Cash&Carry Ukraine”, “KENWOOD”, “Thermomix”, ТОВ «Харківський м'ясокомбінат» та ін. Студенти коледжу мають можливість навчатись і працювати з новітнім обладнанням від світових лідерів виробництва, що є невід'ємною частиною становлення конкурентного на ринку праці фахівця.

6. Висновки

1. У роботі зазначено, що сучасну вищу освіту відрізняє фактична відсутність зв'язку між фінансовими вкладеннями в розвиток і забезпечення освіти і результативністю освітньої діяльності вищих навчальних закладів щодо відповідності запитам ринку праці та формування інноваційної економіки. Слід зауважити, що частка витрат державного сектора на освіту у 2019 р. в Україні становила 5,9 % ВВП, що відповідає рівню розвинутих країн Європейського союзу.

2. У рамках освітнього процесу коледжем запроваджено участь у щорічних Міжнародних конкурсах, які сприяють удосконаленню професійних компетентностей і практичних навичок студентів.

3. Плідна співпраця ХТЕК КНТЕУ з сучасними компаніями надає широкі можливості для цих підприємств. Бізнес-структури досягають підвищення результативності та ефективності за рахунок:

- підготовки фахівців залежно від потреб бізнесу та формування необхідних компетентностей в період навчання у коледжі;

- скорочення витрат на перепідготовку і навчання фахівців при прийомі на роботу (витрати на навчання на робочому місці мінімізуються або повністю виключаються);

- можливості мінімізації витрат на оплату праці завдяки виконанню ряду функціональних операцій студентами під час проходження практики (стажування);

- можливості безперервного підвищення кваліфікації всіх співробітників на базі коледжу;

- можливості отримання інноваційної інтелектуальної продукції на базі коледжу, забезпечення доступу до новітніх технологій і спеціальних знань.

В той час коледж як заклад вищої освіти отримує переваги за рахунок:

- поліпшення матеріальної бази ЗВО за допомогою залучення небюджетних коштів;

- забезпечення практичного блоку при формуванні компетентностей студентів на базі підприємств;

- зростання зацікавленості всіх учасників освітнього процесу в підвищенні якості навчання;

- гарантованого працевлаштування студентів після закінчення коледжу.

Отже, інтеграція освіти, науки і виробництва забезпечить високий рівень професійної підготовки

майбутнього фахівця у закладі вищої освіти передусім тому, що значно розширить обсяг знань, умінь та

практичних навичок студентів і зробить його конкурентоспроможним.

Література

1. Зінчук Н. А. Управління конкурентоспроможністю навчального закладу: програма спецкурсу для керівників загальноосвітніх навчальних закладів. Київ, 2015. 19 с.
2. Кравченко К. В. Управління конкурентоспроможністю вищого навчального закладу. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN15/11kkvvnz.pdf>
3. Анненкова И. Рейтинговая оценка деятельности профессорско-преподавательского состава в вузах // Global International Scientific Analytical Project. Educational sciences. 2014. № 3. С. 18–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ges_2014_3_7
4. Куцев Г. Ф. Обеспечение качества высшего образования в условиях рыночной экономики // Педагогика. 2014. № 3. С. 12–23.
5. Статистична інформація. Освіта. Вищі навчальні заклади // Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Решетняк О. І., Заїка Ю. А. Економічний механізм формування освітніх кластерів в Україні: монографія. Харків: Вид-во НУА, 2018. 204 с.
7. Звітність про виконання державного бюджету. URL: treasury.gov.ua/storage/app/uploads/public/5c9/df3/c99/5c9df3c99630d332920279.xlsx
8. Ціна держави // Бюджет України. URL: <http://cost.ua/budget/expenditure/>
9. Digest of Education Statistics. URL: <https://nces.ed.gov/programs/digest/>
10. Звіт за результатами діяльності Аналітичного центру CEDOS у 2018 році. URL: <https://cedos.org.ua/uk/pages/zvit-za-2018-rik>

Рекомендовано до публікації д-р екон. наук, професор Марченко О. С.

Дата надходження рукопису 25.04.2019

Радченко Ярослав Юрійович, кандидат економічних наук, спеціаліст вищої категорії, Циклова комісія економіки та маркетингу, Харківський торговельно-економічний коледж Київського національного торговельно-економічного університету, вул. Клочківська, 202, м. Харків, Україна, 61045
E-mail: kharkiv@htek.com.ua

Решетняк Олена Іванівна, кандидат економічних наук, доцент, кафедра економіки та права, Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія», вул. Лермонтовська, 27, м. Харків, Україна, 61024
E-mail: reshetele@yandex.ru

Гузенко Ганна Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, викладач, методист вищої категорії, Циклова комісія економіки та маркетингу, Харківський торговельно-економічний коледж Київського національного торговельно-економічного університету, вул. Клочківська, 202, м. Харків, Україна, 61045
E-mail: GuzenkoGanna@gmail.com

Заїка Юлія Андріївна, кандидат економічних наук, Циклова комісія економіки та маркетингу, Харківський торговельно-економічний коледж Київського національного торговельно-економічного університету, вул. Клочківська, 202, м. Харків, Україна, 61045
E-mail: juliya.vovchenko@gmail.com

Кривошеєва Надія Михайлівна, викладач, спеціаліст вищої категорії, Циклова комісія економіки та маркетингу, Харківський торговельно-економічний коледж Київського національного торговельно-економічного університету, вул. Клочківська, 202, м. Харків, Україна, 61045
E-mail: predkisila@gmail.com

Внуковська-Місталь Олена Георгіївна, директор, Культурно-освітній центр «Замок мистецтв», бул. Lemeunier de la Raillere, 26, Bagnoles de L'Orne, Франція, 61140
E-mail: chateaudesarts@gmail.com

Погорськова Ганна Олександрівна, викладач, спеціаліст II категорії, Харківський торговельно-економічний коледж Київського національного торговельно-економічного університету, вул. Клочківська, 202, м. Харків, Україна, 61045
E-mail: annapogorelova91@gmail.com